

Kateřina Eichlerová*

DĚDĚNÍ PODÍLU

Inheritance of a Share

Abstrakt

Z pohledu obchodní korporace je možné zpravidla upravit (ne)dědění podílu podle jej jejích jejích potřeb a představ, protože zákonná úprava je zásadně dispozitivní. Výjimkou je úprava akciové společnosti a bytového družstva na straně jedné a sociálního družstva na straně druhé. Akciová společnost, ani bytové družstvo ve vztahu k družstevním podílům, s nimiž je spojeno právo nájmu k bytu nebo nebytovému prostoru, nemůže dědění vyloučit, ani omezit. Dědění podílu v sociálním družstvu je zakázáno. Neupravuje-li zakladatelské právní jednání u ostatních obchodních korporací dědění podílu výslovně, pak podíly ve veřejné obchodní společnosti a podíl kompletně nejsou předmětem dědění, a naopak podíl komanditisty, podíl ve společnosti s ručením omezeným a podíl v družstvu, které není bytovým či sociálním družstvem, předmětem dědění jsou.

Vyjma akciové společnosti může dědic vždy zvážit, zda se chce stát členem obchodní korporace. Nechce-li, má možnost účast vypovědět, resp. v případě společnosti s ručením omezeným se obrátit na soud s návrhem na zrušení jeho účasti, ledaže společenská smlouva zakotvuje dědici právo na vystoupení ze společnosti.

Dědic nabývá podíl smrtí zůstavitele, členem kapitálové obchodní korporace se však stává až poté, co jí prokáže, že podíl nabyt, tj. nejpozději

* Doc. JUDr. Kateřina Eichlerová, Ph.D., Katedra obchodního práva, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Praha / Department of Business Law, Faculty of Law, Charles University, Praha, Czech Republic / E-mail: eichlerk@prf.cuni.cz / ORCID: 0000-0001-6996-5327

předložením usnesení soudu o dědictví. Je-li podíl inkorporován do cenného papíru, je nezbytné obchodní společnosti předložit i tento cenný papír.

Klíčová slova

Podíl; dědění; přechod podílu; kmenový list; akcie.

Abstract

From the corporation's point of view, it is possible to adjust the (non-)inheritance of the share according to their needs and wishes, as the statutory regulation is fundamentally default. An exception is a regulation of a joint-stock company and a housing cooperative on the one hand and a social cooperative on the other. Neither a joint-stock company nor a housing cooperative can exclude or restrict inheritance. Inheritance of a share in a social cooperative is prohibited. Unless the articles of association of other business corporations expressly provide the inheritance of shares, shares in a public partnership and a general partner's share in limited partnership are not subject to inheritance and, conversely, a limited partner's share in limited partnership, a limited liability company share, and share in a cooperative which is not a housing or social cooperative are subject to inheritance.

Except for a joint-stock company, an heir may always consider whether he or she wishes to become a member of a business corporation. If he or she does not want to, he or she can terminate his or her participation or, in the case of a limited liability company, apply to the court to terminate his or her participation unless the articles of association provide for the heir's right to withdraw from the company.

The heir acquires the share upon the death of the testator. Still, he or she becomes a member of the capital business corporation only after he or she proves to the company that he or she has acquired the share, i.e. at the latest, by submitting a court decision on succession. If the share is incorporated in security, it is necessary to submit the security to the company, too.

Keywords

Share; Inheritance; Inheritance of Share; Equity Certificate; Securities.

1 Úvod

Podíl v obchodní korporaci může být významnou položkou v majetku zůstavitele, a proto je důvodné věnovat pozornost právní úpravě, která podmínky dědění podílu upravuje. Téma si však nezasluhuje pozornost jen pro důležitost pro zůstavitele a jeho dědice. Dědění podílu a jeho úprava je významná i pro samotnou obchodní korporaci a ostatní její členy, protože smrt jejího člena může vést k jejímu zrušení (veřejná obchodní společnost a komanditní společnost v určitých případech), ke snížení vlastních zdrojů (v případě, že předmětem dědění není podíl, je předmětem dědictví vypořádací podíl) nebo ke vzniku nepřekonatelných rozporů mezi jejími dosavadními členy na jedné straně a členem, jemuž účast vznikla děděním, na straně druhé. Při zvážení všech těchto souvislostí je v zájmu obchodní korporace a jejích členů předem uvážit s ohledem na konkrétní poměry, jaká je právní úprava a zda je přípustné a žádoucí se od ní případně v zakladatelském právním jednání odchýlit. Tyto otázky by si měli klást zakladatelé již při vyjednávání o obsahu zakladatelského právního jednání. Není-li dědění podílu vyloučeno, je pro dědice důležité si uvědomit, zda musí účast v obchodní korporaci strpět, nechce-li odmítnout dědictví jako celek, nebo zda má možnost se vyvázat toliko z účasti v obchodní korporaci.

Nabytí vlastnického práva k podílu z důvodu dědění patří mezi případy právního nástupnictví, tedy mezi případy derivativního (odvozeného) způsobu nabytí vlastnického práva k podílu. Pravidla pro přechod podílu v obchodní korporaci spolu s pravidly pro jeho převod spoluvytvářejí charakter obchodní korporace.¹ Můžeme tak rozlišovat obchodní korporace otevřené (podíly jsou volně převoditelné a jejich přechod není vyloučen ani omezen),² zcela uzavřené (podíly jsou nepřevoditelné a jejich přechod

¹ Pod pojem převoditelnosti podílu (*transferability of share*) nejsou vždy zahrnovány jen smluvní převody vlastnického práva, nýbrž i případy přechodu vlastnického práva. Srov. názor vyjádřený v EMCA, že „*the EMCA Group believes that the standard interpretation of „transfer” includes a transfer to heirs upon death.*“ KRÜGER ANDERSEN, P. et al. *European Companies Model Act (EMCA)*. 1. vyd. Nordic & European Company Law Working Paper, 2017, č. 16–26, s. 107.

² Příkladem takové obchodní korporace je akciová společnost, neodchylují-li se její statuty ve věci převodu akcií od zákonné úpravy.

je vyloučen)³ nebo uzavřené jen částečně (podíly jsou omezeně převoditelné nebo jejich přechod je omezen).⁴

Zákonná úprava převoditelnosti podílu a s podílem spojeného univerzálního právního nástupnictví není vždy řešena shodně a shodné řešení nemusí být zvoleno ani obchodní korporací v případech, kdy je přípustné se od zákonné úpravy odchýlit.⁵ Nejednotnost zákonodárcova přístupu k (ne)přípustnosti změny v osobě člena obchodní korporace se může *prima facie* jevit nepochopitelnou. Proč má být rozdíl u určité formy obchodní korporace mezi právní úpravou převoditelnosti podílu a přechodu vlastnického práva k němu? Proč u téže formy obchodní korporace je zvoleno rozdílné řešení pro převod a přechod podílu, tedy je umožněno, aby se společníkem stala v důsledku smrti společníka osoba, která jím dosud není, a současně je vyloučeno, aby se taková osoba stala společníkem na základě smlouvy o převodu podílu? Tento rozpor je dle mého soudu jen zdánlivý. Lze totiž nalézt racionální zdůvodnění tohoto odlišného přístupu, byť nemusí znít přesvědčivě ve všech případech. Důvodem pro umožnění dědění podílu a současně vyloučení jeho převoditelnosti může být snaha zákonodárce po neměnnosti členů obchodní korporace, resp. minimalizaci případů, kdy ke změně v jejich složení dochází. Četnost případných převodů podílů a s tím spojená proměnlivost složení členů obchodní korporace je významně vyšší, je-li převoditelnost podílu umožněna, než četnost úmrtí členů obchodní korporace a s tím spojené změny v jejich složení.⁶ Případ, kdy zákon zakazuje vyloučení či omezení přechodu vlastnického práva k podílu děděním a současně umožňuje omezení převoditelnosti, je možné odůvodnit ochranou věřitelů, resp. vlastních zdrojů obchodní korporace před jejich rozdělením dědicům

³ Příkladem takové obchodní korporace je sociální družstvo nebo veřejná obchodní společnost v případě, že společenská smlouva nepřipouští dědění podílu či jiný jeho přechod na právního nástupce.

⁴ Příkladem může být společnost s ručením omezeným, která zákonnou úpravu pro převod podílu uplatňuje i pro dědění či jiný přechod vlastnického práva k podílu.

⁵ Kupříkladu zákon zakazuje vyloučit či omezit dědění akcií, ale dovoluje omezit převoditelnost akcií. V případě veřejné obchodní společnosti je zakázán převod podílu, ale je umožněno připustit jeho dědění.

⁶ Tento závěr si lze ověřit bez přesné kvantifikace nahlédnutím do obchodního rejstříku.

na místo získání účasti v obchodní korporaci.⁷ Zatímco účelem omezení či vyloučení převoditelnosti podílu je ochrana členů obchodní korporace před novými členy, a tedy ochrana *status quo*, připuštění dědění podílu chrání obchodní korporaci a její věřitele před snížením vlastních zdrojů v důsledku povinnosti vyrovnat s dědici zůstavitele ztrátu účasti v obchodní korporaci. Jak si však ukážeme dále, i v případě, že dědění podílu je možné, není vyloučeno, že dojde ke snížení vlastních zdrojů obchodní korporace v důsledku výplaty vypořadacího podílu dědici, který využil možnosti ukončit účast v obchodní korporaci.

Tato stat' se zaměřuje na problematiku dědění podílu, konkrétně na zodpovězení dvou otázek, které s děděním podílu souvisí. První otázkou je, zda obchodní korporace může *ex ante* upravit, zda podíl (ne)může být předmětem dědění, respektive v jakých případech. Jinými slovy, zda obchodní korporace má, či nemá právo nastavit si podmínky dědění podílu podle svých potřeb a představ. Tuto otázku můžeme zjednodušit následovně: V jaké míře je obchodní korporace oprávněna si sama určit míru své otevřenosti, či uzavřenosti? Druhou otázkou je, zda v případě, že podíl je předmětem dědictví, má dědic právo se rozhodnout, zda (ne)chce být členem obchodní korporace nebo mu toto právo nesvědčí.

Odpověď na tyto otázky úzce souvisí s povahou obchodní korporace, zda a v jaké míře jde o kapitálovou či osobní obchodní korporaci a na to navazující otázku kogentnosti či dispozitivity příslušné právní úpravy.

2 Obecně k problematice dědění podílu

Obecná úprava dědění podílu je upravena v obecné části zákona o obchodních korporacích, konkrétně v § 42 odst. 1 ZOK, podle kterého smrtí společníka přechází jeho podíl na dědice, ledaže zakladatelské právní jednání přechod zakáže nebo omezí. Ustanovení § 42 odst. 1 *in fine* ZOK stanoví, že vyloučení a omezení přechodu podílu v akciové společnosti a bytovém družstvu jsou zakázána (k interpretaci tohoto pravidla dále). V případě

⁷ Přímé ohrožení věřitelů vyplacením vypořadacího podílu by mělo být vyloučeno, protože při rozhodnutí o jeho vyplacení je statutární orgán povinen aplikovat test insolvence podle § 40 odst. 3 ZOK. Všem obchodním korporacím, včetně osobních obchodních společností, je zakázáno vyplatit podíl na zisku nebo jiných vlastních zdrojích, pokud by si tím přivodila úpadek.

sociálního družstva je dědění podílu vyloučeno, přičemž od této úpravy se nelze ve stanovách družstva odchýlit (srov. § 763 odst. 2 ZOK ve spojení s § 1 odst. 2 ObčZ).

Na překážku nabytí podílu přechodem není princip jednotnosti podílu. Je-li uplatňován princip jednoho podílu, pak podíl právního předchůdce přiroste k podílu právního nástupce.⁸

Na překážku dědění podílu není ani více dědiců. V takovém případě podíl dědicové nabydou do spoluvlastnictví, ledaže je přípustné, aby v souvislosti s děděním podílu došlo k jeho rozdělení.⁹ Rozdělení podílu je vyloučeno ve veřejné obchodní společnosti a v případě podílu komplementáře.¹⁰ Vlastní-li jeden podíl více osob, platí, že jde z pohledu obchodní korporace o jednoho společného člena, který je odlišný od ostatních členů, byť ti by byli současně spoluvlastníky tohoto podílu. Pouze v případě, že jsou spoluvlastníci více podílů totožní, a i jejich spoluvlastnické podíly jsou totožné, se v obchodních korporacích, v nichž je uplatňována jednotnost podílu, prosadí pravidla o přirůstání podílů. Ve všech ostatních případech se neuplatní, protože formálně jde o podíly rozdílných vlastníků.

Dědicem je podle § 1475 odst. 3 ObčZ osoba, která nabývá dědictví. Osoba, které by svědčilo dědické právo, se může *ex ante* zříct dědického práva (§ 1484 ObčZ). *Ex post* může dědic dědictví odmítnout (§ 1485 ObčZ), resp. se jej vzdát ve prospěch jiného dědice (§ 1490 ObčZ). Je-li podíl předmětem odkazu, neuplatní se na něj pravidla o přechodu podílu, protože smrtí zůstavitele odkazovník nenabývá vlastnické právo k podílu, nýbrž právo vůči

⁸ ČERNÁ, S. In: ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 131.

⁹ Dědicové se samozřejmě mohou dohodnout, že podíl nabude jen jeden z nich. Není ani vyloučeno, že soud využije možnosti podle § 1699 ObčZ a přidělí podíl jen jednomu z dědiců (HRABÁNEK, D., LÁLA, D. Komentář k § 113 ZOK. In: LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, s. 655).

¹⁰ Rozdělení podílu ve veřejné obchodní společnosti a podílu komplementáře brání zákaz v § 43 odst. 1 ZOK. Ani v jednom z uvedených případů však není vyloučeno, aby věc byla vyřešena změnou společenské smlouvy tak, že ze společných společníků jednoho podílu se dohodou všech společníků stanou samostatní společníci více podílů. Vytvoření nových podílů změnou společenské smlouvy na základě dohody všech společníků nic nebrání. V takovém případě však už nepůjde o právní nástupnictví, nýbrž o originární nabytí nově vytvořených podílů.

dědici na převedení podílu (§ 1594 odst. 1 ve spojení s § 1620 odst. 1 ObčZ). V případě odkazu se proto aplikují pravidla o převodu podílu (§ 1621 odst. 1 ObčZ), která, jak již bylo uvedeno výše, mohou být odlišná od pravidel o dědění podílu.

Zákon obecně nevylučuje, aby za dědice byla povolána i právnická osoba. Právnická osoba nemůže nabýt podíl děděním tehdy, pokud to v souladu se zákonem zakladatelské právní jednání vylučuje (např. vylučuje, aby členem obchodní korporace byla právnická osoba). Takové ustanovení můžeme najít kupříkladu ve stanovách družstva.¹¹ Lze si ho jako dovolené představit ve společenské smlouvě veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, případně i společnosti s ručením omezeným. Pro tento závěr lze argumentovat tak, že zákonná úprava umožňuje v zakladatelském právním jednání určit podmínky, které má nabyvatel podílu splňovat. Limitem jsou jen dobré mravy a veřejný pořádek, pročež vyloučení právnických osob z účasti na některé z těchto obchodních korporací nelze shledat s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem rozporuplným. Takové omezení, pokud jde o omezení okruhu osob, které se mohou stát členem obchodní korporace, je vyloučené v případě stanov akciové společnosti. Důvodem je, že stanovy akciové společnosti mohou omezit okruh osob, které se mohou stát akcionářem na základě převodu akcií, nikoli na základě univerzálního právního nástupnictví (arg. § 42 odst. 1 ZOK). Na druhé straně některým právnickým osobám může být zakázáno sektorovými zákony nabýt podíl v určitých obchodních korporacích.¹² Je-li vyloučeno nabytí podílu určitou právnickou

¹¹ To nepřímo plyne z § 579 odst. 1 ZOK, který výslovně připouští možnost, aby stanovy podmínily vznik členství v družstvu vznikem pracovního poměru k němu. V pracovním poměru může být jen člověk. Může-li být členem družstva v takovém případě jen fyzická osoba, která je v pracovním poměru k družstvu, tím spíše mohou stanovy určit, že členem družstva mohou být jen fyzické osoby, včetně těch, které nejsou v pracovním poměru k družstvu. U bytového družstva je výslovně tato možnost zákonem upravena v § 735 ZOK.

¹² Kupříkladu akciová společnost, která je oprávněna podnikat jako banka, nesmí nabýt podíl ve veřejné obchodní společnosti a podíl komplementáře. Srov. § 17 odst. 1 písm. a) zákona o bankách a komentáře k němu. SMUTNÝ, A., PIHERA, V., SYKORA, P., CUNÍK, T. *Zákon o bankách. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 413 a 414. ELEK, Š. Komentář k § 17 zákona o bankách. In: LIŠKA, P., DŘEVÍNEK, K., ELEK, Š., KOTÁB, P., RÝDL, T. *Zákon o bankách: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Dostupné z: *ASPI* [cit. 30. 3. 2022]. Stejný zákaz zákon formuluje například ve vztahu k akciové společnosti, která je autorizovanou obalovou společností (srov. § 20 odst. 7 zák. č. 477/2001 Sb., o obalech).

osobou zákonem, nebo na základě zákona zakladatelským právním jednáním, k nabytí podílu děděním nedojde.

Dědic zpravidla nabývá dědictví k okamžiku smrti zůstavitele nebo k pozdějšímu okamžiku (doložení času, splnění podmínky). Pro jeho rozhodnutí, zda se chce stát vlastníkem podílu ve veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, společnosti s ručením omezeným či družstvu, a tedy i členem některé z těchto obchodních korporací, je právně relevantním usnesení soudu o dědictví. Jím soud dědici potvrzuje nabytí dědictví. Od jeho právní moci se počítají lhůty pro zvláštní případy ukončení účasti dědice v těchto obchodních korporacích (lhůta pro výpověď účasti ve veřejné obchodní společnosti podle § 117 ZOK, v komanditní společnosti podle § 119 ve spojení s § 117 ZOK a družstvu podle § 603 ZOK nebo lhůta k podání návrhu na zrušení účasti soudem ve společnosti s ručením omezeným podle § 211 ZOK).¹³ Čas, který uplyne mezi smrtí člena obchodní korporace a koncem lhůty pro případné ukončení účasti dědice v obchodní korporaci, nemusí být vůbec krátký. Čím bude delší, tím se zvyšuje nejistota obchodní korporace a ostatních jejích členů, jak se k věci dědic postaví. Této obtíže si byli vědomi zpracovatelé osnovy obchodního zákona z roku 1937, kteří shodně jako dnešní zákonodárcé vycházeli z toho, že dědice společníka ve veřejné obchodní společnosti, ani dědice komplementáře, nelze k účasti nutit a že obecný institut výpovědi není vhodný, protože po určitou dobu by dědic společníkem veřejné obchodní společnosti byl se všemi důsledky, které z toho plynou, tj. včetně neomezeného a solidárního ručení za její dluhy, a to i za ty, které vznikly před tím, než se stal společníkem.¹⁴ Z těchto důvodů osnova zakotvovala v § 153

¹³ Srov. pozn. 24.

¹⁴ *Osnova obchodního zákona*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1937, s. 184 a 185. Zajímavé je, že tento velmi negativní důsledek pro dědice byl spojen s úpravou obsaženou ve všeobecném zákoníku obchodním (zákon č. 1/1863 ř. z.). Tehdy měl dědic možnost jen odmítnout dědictví jako celek, nikoli jen účast ve veřejné obchodní společnosti. Srov. WENIG, A. *Příručka obchodního práva platného v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Kniha druhá a třetí. O společnostech obchodního práva a o společnostech výrobních a hospodářských*. 3. vyd. Brno, 1932, s. 39. HERMANN-OTAVSKÝ, K. *Všeobecný zákoník obchodní a pozdější normy obchodního práva v zemích historických. Díl 1*. Praha: Nákladem Československého Kompas, 1929, s. 157. I za účinnosti obchodního zákoníku nebylo zákonné řešení pro dědice přívětivé. Ten sice mohl svou účast ve zkrácené lhůtě vypovědět, společníkem se však po určitou dobu stal a ručební povinnost mu vznikla (srov. § 91 obch. zák.). Z doktríny například DVORÁK, T. *Osobní obchodní společnosti ve světle rekonstrukce českého obchodního práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 176.

bod 4 a § 156 právo dědice prohlásit, že nevstupuje do společnosti. Právo písemně učinit takové oznámení s důsledkem, že se dědic společníkem nikdy nestal, bylo třeba vykonat do 3 měsíců od podání dědické přihlášky, nejpozději však do příkázání pozůstalosti soudem (srov. § 156 osnovy obchodního zákona z roku 1937). Lhůta tří měsíců byla shledána dostatečnou k tomu, aby se dědic seznámil s poměry ve společnosti a vyhodnotil si, zda se společníkem stát chce, nebo nechce.¹⁵ Současná zákonná úprava je formulována i interpretována odlišně (srov. pozn. 24).

Nenabude-li dědic vlastnické právo k podílu, ať již z důvodu, že není připuštěno dědění podílu, nebo nebyly splněny podmínky stanovené zakladatelským právním jednáním pro dědění podílu, předmětem dědění je vypořádací podíl, resp. podíl na likvidačním zůstatku,¹⁶ jestliže smrt zůstavitele vedla ke zrušení společnosti a tento následek nebyl ostatními společníky překonán tím, že se dohodli na dalším trvání společnosti.¹⁷

Nenabude-li dědictví žádný dědic, pak k podílu, může-li být předmětem dědění, vzniká podle § 462 ObčZ odúmrtní právo České republiky. V § 28 odst. 1 zák. č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, se České republiky zakazuje, aby byla zakladatelem veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti a družstva a dovoluje se jí být jen zakladatelem akciové společnosti. Toto pravidlo však samo o sobě nemůže být dostatečným argumentem, proč se Česká republika nemůže stát vlastníkem podílu v těchto obchodních korporacích z jiného důvodu, například na základě dědění či odúmrti, ledaže bychom toto zákonné pravidlo rozšířili i na pozici společníka (*arg. a simili*). To by vedlo ale k závěru, že Česká republika by mohla být pouze akcionářem a nikdy by se nemohla stát členem jiné obchodní korporace. To však neodpovídá dlouhodobé praxi, v majetku České republiky jsou evidovány jak podíly ve společnosti s ručením omezeným, tak i podíl v komanditní společnosti.

¹⁵ *Osnova obchodního zákona*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1937, s. 184 a 185.

¹⁶ Srov. POKORNÁ, A. In: POKORNÁ, J., HOLEJŠOVSKÝ, J., LASÁK, J., PEKÁREK, M. a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 191, marg. r. 484.

¹⁷ Smrt společníka může vést ke zrušení veřejné obchodní společnosti. Smrt komplementáře může vést ke zrušení komanditní společnosti. V ostatních případech smrt člena obchodní korporace zásadně existenci obchodní korporace neohrožuje.

Pro závěr o nemožnosti vlastnické právo Českou republikou nabyt v některých obchodních korporacích, u kterých nesmí být zakladatelem, se lze setkat s argumentací, že ručení spojené s některými podíly v obchodních korporacích musí být posouzeno jako statní záruka a že žádný zákon nestanoví pravidla, za kterých se může Česká republika stát ručitelem obchodní korporace z důvodu, že vlastní její podíl. Z toho je dovozováno, že se Česká republika nemůže stát ručícím společníkem v obchodních společnostech tím, že by nabyla do vlastnictví podíl, s nímž je ručení za dluhy takové společnosti spojeno.¹⁸ Lze se však setkat i s názory, které bez omezení připouštějí možnost České republiky nabyt podíl v obchodní korporaci jinak než jako zakladatel.¹⁹ Připustili-li bychom závěr o tom, že ručení z titulu vlastnictví podílu v obchodní korporaci je třeba považovat za případ státní záruky, k níž je nezbytné dovolení zákona, pak by se závěr o tom, že Česká republika nemůže nabyt podíl, nemohl prosadit nejen ve vztahu k podílům, s nimiž je spojeno neomezené ručení, nýbrž k jakýmkoli podílům, s nimiž je ručení spojeno. Podíl komanditisty a podíl ve společnosti s ručením omezeným by tak Česká republika mohla nabyt jen tehdy, jestliže by s ním spojené ručení za dluhy společnosti zaniklo.²⁰ S družstevním podílem není spojena ručební povinnost, a proto není vyloučeno, aby se Česká republika stala v důsledku odúmrti vlastníkem družstevního podílu. I v případě, že by se názor o zákazu nabytí podíly, s nimiž je spojena ručební povinnost, neprosadil, a upřednostněn by byl druhý výše předestřený výklad, Česká republika se může vyhnout nabytí podílu s neomezenou ručební povinností. Podle § 1634 odst. 1 ObčZ případně-li dědictví státu, hledí se na stát, jako by byl zákonný dědic, a proto i on může využít v případě podílu ve veřejné obchodní společnosti a podílu komplementáře právo účast ve společnosti vypovědět se zpětnými právními účinky. V důsledku takové výpovědi se na něj hledí, jako by se nikdy společníkem nestal (§ 117, resp. § 119 ve spojení s § 117 ZOK). Osobně se kloním k závěru, že argumentace státní zárukou není na místě, protože

¹⁸ Tento názor zastává například Tomáš Dvořák. Srov. DVOŘÁK, T. *Osobní obchodní společnost ve světle rekonstrukce českého obchodního práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 152.

¹⁹ ŠTANCL, M. Problematická místa právní úpravy majetkových účastí státu v obchodních korporacích. *Soukromé právo* [online]. 2016, č. 9 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: *ASPI*.

²⁰ Nahlédneme-li do obchodního rejstříku, zjistíme, že v několika případech Česká republika nabyla podíl ve společnosti s ručením omezeným v důsledku odúmrti. Jako příklad nám může posloužit společnost SCOTLAND, s. r. o. v likvidaci, zapsaná v odd. C vl. 24399 u Krajského soudu v Ústí nad Labem.

je rozdíl mezi zajištěním v podobě státní záruky a ručením společníka. Státní záruka vznikne na základě právního jednání státu, zatímco ručení společníka vzniká *ex lege* nabytím podílu. Rozumím tomu, proč by bylo vhodné, aby se stát vůbec nemohl stát neomezeně ručícím společníkem, pro právní jistotu by však bylo žádoucí, aby tento zákaz ze zákona *de lege ferenda* plynul bez jakýchkoli pochybností.

3 Dědění podílu v jednotlivých obchodních korporacích

3.1 Dědění podílu ve veřejné obchodní společnosti

Veřejná obchodní společnost je prototypem osobní obchodní společnosti, která je založena na vysoké míře důvěry mezi společníky. To je dáno tím, že každý společník, splňuje-li předpoklady a nestanoví-li společenská smlouva jinak, se může podílet na každodenním řízení společnosti a má právo společnost zastupovat ve všech věcech. To odůvodňuje potřebu vzájemné důvěry ve schopnosti a dovednosti každého společníka a v jeho loajalitu ke společnosti a ostatním společníkům. Neomezené ručení společníků za dluhy společnosti pak vede k tomu, že by pro každého společníka měla vedle vlastností, znalostí, schopností a dovedností ostatních společníků být relevantní i jejich finanční situace (bonita), protože ta ve výsledku rozhoduje o tom, v jaké míře je reálně ohrožen společným podnikáním pod „pláštěm“ veřejné obchodní společnosti jeho vlastní majetek. Čím budou rozdíly v bonitě společníků významnější, tím více bude v případě finančních obtíží společnosti ohrožen ten ze společníků, jehož bonita bude nejvyšší.

Ze všech těchto důvodů je tak pochopitelné, proč dispozitivní právní úprava stanovuje, že podíl ve veřejné obchodní společnosti není předmětem dědění. Ustanovení § 113 odst. 1 písm. c) ZOK na základě speciality vylučuje obecnou úpravu obsaženou v § 42 odst. 1 první větě ZOK, podle níž podíl v obchodní korporaci smrtí jejího člena přechází na dědice. Aby podíl ve veřejné obchodní společnosti mohl přejít na dědice, musí společenská smlouva výslovně dědění podílu připustit.²¹ Důvodem tohoto zákonného

²¹ V důsledku smrti společníka tak podle okolností může dojít ke zrušení společnosti, protože společenská smlouva neobsahuje žádnou odchylku od zákonné úpravy [srov. § 113 odst. 1 písm. c) ZOK], nebo společnost nadále trvá, i když k dědění podílu není připuštěno (ostatní společníci se dohodnou, že má společnost trvat i nadále podle § 113 odst. 2 ZOK) nebo trvání společnosti navzdory smrti jednoho ze společníků bez připuštění dědění podílu předpokládá sama společenská smlouva (§ 113 odst. 2 *in fine* ZOK).

řešení je, že veřejná obchodní společnost je společenstvím konkrétních osob spojených navzájem velmi silným osobním a majetkovým poutem, které odůvodňuje závěr, že ke změně ve složení společníků nemůže dojít, ledaže s tím všichni společníci *ex ante* (připustí-li dědění ve společenské smlouvě) nebo *ex post* (přistoupí-li dědic do společnosti změnou společenské smlouvy oproti vzdání se práva na vypořádací podíl) souhlasí. Pokud by zákonná úprava bez dalšího připouštěla dědění s možností se od tohoto pravidla ve společenské smlouvě odchýlit, bylo by takové zákonné pravidlo v rozporu s osobní podstatou veřejné obchodní společnosti, a tudíž méně předvídatelné než stávající zákonné pravidlo, které vyžaduje k dědění podílu výslovnou úpravu ve společenské smlouvě.

Společnost nemá k dispozici jen dvě možnosti, jak k otázce (ne)připustnosti dědění podílu přistoupit, a to vyloučení a připuštění dědění podílu. Mezi těmito dvěma krajními variantami je celá škála dalších možností – od podmínění nabytí podílu dědicem souhlasem ostatních společníků po stanovení určitých předpokladů, které má dědic splňovat, aby podíl nabyl.²² Pro tento závěr lze argumentovat tak, že není-li dědění podílu ze zákona připuštěno a umožňuje-li zákon, aby se společníci od zákona v této věci odchýlili, mohou se odchýlit jen částečně a pro některé případy dědění podílu připustit a pro jiné nepřipustit. Není-li zakázáno, aby dědění podílu bylo zcela vyloučeno, tím méně může být zakázáno, aby bylo dědění podílu vyloučeno jen omezeně. Podstatné je, aby kritérium rozlišující obě skupiny případů bylo v souladu s právním řádem, tj. nemělo např. diskriminační charakter z důvodu pohlaví, rasy či náboženství apod.

Připouští-li společenská smlouva dědění podílu, je na dědici, aby zvážil, zda účast ve společnosti nabýt chce a chce se stát společníkem. Nechce-li se stát společníkem, pak vedle obecné možnosti odmítnutí dědictví podle § 1485 ObčZ, resp. vzdání se dědictví podle § 1490 ObčZ má možnost vypovědět účast ve společnosti podle § 117 ZOK. Učiní-li tak, uplatní se fikce,

²² Srov. POKORNÁ, A. In: POKORNÁ, J., HOLEJŠOVSKÝ, J., LASÁK, J., PEKÁREK, M. a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 192, marg. r. 484.

že se společníkem nikdy nestal.²³ Dědic v takovém případě sice smrtí zůstavitele účast na společnosti nabyl se vším, co z toho plyne, včetně neomezené ručební povinnosti za dluhy společnosti, včas podanou výpověď účasti však *ex tunc* dojde ke zrušení účinků nabytí vlastnického práva k podílu i ke zrušení od účasti odvozeného postavení společníka. Soudím, že vypověď účasti na společnosti lze i před rozhodnutím soudu. Ustanovení § 117 ZOK nevymezuje totiž počátek lhůty k podání výpovědi, ale toliko její konec.²⁴

3.2 Dědění podílu v komanditní společnosti

Pro dědění podílu komplementáře platí to, co bylo uvedeno výše o dědění podílu ve veřejné obchodní společnosti, protože na podíl komplementáře se ve všech ohledech použije podle § 119 ZOK úprava veřejné obchodní společnosti, jelikož úprava komanditní společnosti dědění podílu komplementáře nijak neupravuje.

Jak je to s děděním podílu komanditisty v případě, že společenská smlouva tuto otázku výslovně neupravuje? Mlčí-li společenská smlouva o tom, zda podíl komanditisty (ne)přechází na dědice, názor nauky, jaké řešení plyne z dispozitivní úpravy zákona, není jednoznačný. Jarmila Pokorná dovozuje, že se na podíl komanditisty aplikuje obecné pravidlo podle § 42 odst. 1 věty první ZOK, tj. že dochází k dědění podílu,²⁵ zatímco Alexander,²⁶ Havel²⁷

²³ Podle doslovného znění jde o nevyvratitelnou domněnku. Interpretací je však nutné dospět k závěru, že jde o fikci. Srov. ŠILHÁN, J. Komentář k § 117 ZOK. In: LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 670. S tímto názorem souhlasím.

²⁴ Počátek lhůty pak není vymezen jazykově správně, když je v ustanovení uvedeno, že lhůta 3 měsíců plyne ode dne, kdy se dědic stal dědicem. Dědické právo sice vzniká smrtí zůstavitele, s ohledem na smysl a účel pravidla je dovozováno, že tříměsíční lhůta plyne od právní moci usnesení o dědictví. Podrobnější argumentace k tomuto závěru, s nímž souhlasím viz ŠILHÁN, J. Komentář k § 117 ZOK. In: LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 669.

²⁵ POKORNÁ, J. Komentář k § 42 ZOK. In: LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 284 a 285.

²⁶ ALEXANDER, J. Komentář k § 127 ZOK. In: LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, marg. r. 7. Dostupné z: *ASPI* [cit. 30. 3. 2022].

²⁷ HAVEL, B. Komentář k § 42 ZOK. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 125, marg. r. 9.

a Lála²⁸ dovozují s ohledem na dikci § 127 odst. 1 písm. d) ZOK, že se i v případě podílu komanditisty uplatní pravidlo podle § 113 odst. 1 písm. c) ZOK a z něho dovozují i pro podíl komanditisty, že je předmětem dědění jen tehdy, připustí-li dědění výslovně společenská smlouva. K tomuto názoru se nejspíše kloní i Alena Pokorná a Daduová.²⁹ To, že dochází k zániku účasti společníka, ale samo o sobě neznamená, že účast nenabývá jiná osoba (srov. dikci § 36 odst. 1 či § 610 ZOK, v nichž mezi případy zániku účasti člena družstva je řazen i převod či přechod družstevního podílu). Při posouzení otázky, zda podíl komanditisty je předmětem dědění, je podle mého soudu rozhodující obecná úprava v § 42 odst. 1 ZOK, která připouští dědění podílu, ledaže společenská smlouva přechod podílu zakáže nebo omezí. Zvláštní opačná úprava zakotvená pro veřejnou obchodní společnost v § 113 odst. 1 písm. c) ZOK, z níž plyne, že podíl společníka ve veřejné obchodní společnosti se nedědí, ledaže společenská smlouva připustí dědění podílu, se v případě podílu komanditisty neprosadí. Je tomu tak proto, že § 127 odst. 1 písm. d) ZOK odchylně od úpravy veřejné obchodní společnosti stanoví, že smrtí komanditisty nedochází ke zrušení komanditní společnosti. Tím dochází k vyloučení aplikace § 113 odst. 1 písm. c) ZOK pro komanditistu, protože primárním následkem podle § 113 odst. 1 písm. c) ZOK je, že smrtí společníka dochází ke zrušení společnosti a teprve sekundárním následkem je, že tím pádem je vyloučeno dědění podílu zemřelého společníka. Je-li § 127 odst. 1 písm. d) ZOK vyloučen primární následek podle § 113 odst. 1 písm. c) ZOK, tj. zrušení společnosti, je tím vyloučen i sekundární následek, tj. vyloučení dědění podílu. Z těchto důvodů souhlasím s prvně uvedeným názorem Jarmily Pokorné, že se prosadí obecná úprava podle § 42 odst. 1

²⁸ LÁLA, D. Komentář k § 127 ZOK. In: LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 752.

²⁹ Alena Pokorná stručně uzavírá, že na přechod podílu komanditisty se pro absenci zvláštní úpravy uplatní podle § 119 ZOK úprava veřejné obchodní společnosti. POKORNÁ, A. In: POKORNÁ, J., HOLEJŠOVSKÝ, J., LASÁK, J., PEKÁREK, M. a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 218, marg. r. 534. Stejný názor zastává i Daduová. Srov. DADUOVÁ, M. Dědění podílu v obchodních společnostech a družstvech. *Obchodní právo*. 2018, č. 5. Dostupné z ASPI [cit. 30. 3. 2022]. Ač to obě autorky neříkají výslovně, mají za to, že režim dědění podílu komanditisty je stejný jako režim dědění podílu ve veřejné obchodní společnosti, a že tedy podíl komanditisty není předmětem dědění, ledaže to výslovně připouští společenská smlouva.

ZOK, podle níž je podíl komanditisty předmětem dědění, ledaže společenská smlouva právní nástupnictví zakáže nebo omezí.

Tomu, kdo zdědí podíl komanditisty, svědčí právo vypovědět účast podle § 119 ve spojení s § 117 ZOK s právními účinky *ex tunc* k okamžiku nabytí podílu. V takovém případě se na dědice hledí, že se vlastníkem podílu ani společníkem vůbec nestal. Ustanovení § 123 ZOK, z něhož plyne, že se ustanovení o převoditelnosti podílu ve společnosti s ručením omezeným použijí přiměřeně na podíl komanditisty,³⁰ se nepoužije, a nepoužije se proto přiměřeně ani úprava společnosti s ručením omezeným pro ukončení účasti dědice ve společnosti. Důvodem je, že toto ustanovení míří na převod podílu, nikoli na jeho přechod.

3.3 Dědění podílu ve společnosti s ručením omezeným

Zákonná úprava společnosti s ručením omezeným neupravuje zvláštní pravidla dědění podílu, uplatní se tedy dispozitivní § 42 odst. 1 první věta ZOK. Společenská smlouva může dědění podílu vyloučit i podmínit,³¹ nemůže však zasahovat do úpravy dědického práva a určit konkrétní osobu, která má podíl jako právní nástupce zemřelého společníka nabýt.³² Jinými slovy, je možné ve společenské smlouvě určit, že dědic podíl nenabude, resp. že k jeho nabytí potřebuje souhlas některého z orgánů společnosti (např. jednatele či valné

³⁰ Patěk otevírá otázku, zda dané ustanovení nemá být aplikováno i při převodu podílu komplementáře. PATĚK, D. O (ne)převoditelnosti podílu komplementáře. *Obchodněprávní revue*. 2018, č. 1.

³¹ K ujednáním společenské smlouvy o omezení či vyloučení dědění se po dobu, kdy je společnost jednočlenná, nepřihlíží (srov. § 14 ZOK). Má-li společnost jediného společníka a ten zemře, jeho podíl je předmětem dědění bez ohledu na obsah společenské smlouvy.

³² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1080/2011. V něm bylo posuzováno, zda je platné ujednání společenské smlouvy, podle něhož přechod obchodního podílu na právního nástupce v případě právnické osoby a na dědice v případě fyzické osoby byl v případě prvního a druhého společníka možný bez omezení a v případě třetího, čtvrtého a pátého společníka (v pořadí dle společenské smlouvy) byl k němu třeba souhlas společností ENVI, s. r. o., která nebyla společníkem společnosti. Současně bylo stanoveno, že neudělí-li ENVI, s. r. o., potřebný souhlas výslovně a písemně, přechází podíl na fyzickou osobu, kterou určí, s čímž všichni společníci vysloví souhlas na valné hromadě. Soud shledal celé toto ustanovení vzájemně neoddělitelné a neplatné z důvodu, že kdo je dědicem plyne ze zákona a dědice nemůže určit nikdo jiný. Z rozhodnutí soudu není možné identifikovat motivy, které společníky vedly k formulaci těchto pravidel.

hromady), případně souhlas všech společníků, nelze však ve společenské smlouvě ujednat, že podíl zemřelého společníka přejde na osobu mimo okruh dědiců.³³

Je-li podíl vtělen do kmenového listu, ač to ze zákonné úpravy výslovně neplyne, nelze podle mého soudu ve společenské smlouvě zakotvit omezení či vyloučení dědění kmenového listu. Zákon sice v § 137 odst. 2 ZOK stanoví, že kmenový list lze vydat pouze k podílu, jehož převoditelnost není omezena nebo podmíněna a o omezení či podmíněnosti přechodu vlastnického práva nestanoví výslovně nic, z účelu tohoto pravidla je však podle mého soudu třeba dovodit, že nakládání s kmenovým listem nemá být žádným způsobem omezeno či podmíněno, tedy nejen pro převody, nýbrž i pro nakládání s podílem pro případ smrti. Kmenové listy mají zajistit otevřenost společnosti s ručením omezeným, v rozporu s tím by bylo omezení či podmínění dědění. Navíc, může-li společník převést podíl na osobu, kterou povolává za dědice, za svého života, proč by taková osoba neměla mít právo nabýt podíl v případě smrti společníka? Podpůrně lze argumentovat i následovně. Zákon v případě kmenového listu zakazuje i jen omezení jeho převoditelnosti, což v případě akcií, tedy také účastnických cenných papírů, které jsou svou povahou kmenovému listu nejbližší, umožňuje. Zakazuje-li zákon u akcií vyloučení či omezení dědění a tato otázka není výslovně zákonem řešena ve vztahu ke kmenovým listům, lze podle mého s odkazem na § 10 odst. 1 ObčZ dovodit, že *per analogiam* i v případě kmenových listů nesmí být vyloučeno ani omezeno jejich dědění. Ze všech těchto důvodů se domnívám, že připouští-li společenská smlouva vydat k podílům kmenové listy a současně omezuje či podmiňuje jejich dědění, jde o rozpor, který je třeba v konkrétním případě odstranit výkladem, a buď upřednostnit, že podíly nemohou být vtěleny do kmenových listů, nebo dědění kmenového listu je možné bez dalšího.

Je-li podíl vtělen do kmenového listu, k tomu, aby se dědic stal společníkem nestačí, že společnosti předloží usnesení o dědictví, z kterého plyne, že nabyl kmenový list, nýbrž je nezbytné, aby předložil i samotný kmenový list. Jen

³³ Tohoto cíle společníci mohou sice dosáhnout, ale nikoli takto přímočaře, nýbrž prostřednictvím společnických smluv navazujících na skutečnost, že se dědic nestal vlastníkem podílu zůstavitele.

tento postup je v souladu s garanční funkcí cenného papíru. Vlastnické právo k cennému papíru totiž nelze prokázat bez jeho předložení. Usnesení soudu o dědictví nahrazuje rubropis, nemůže ale nahradit samotný kmenový list. Aby se dědic stal společníkem, je tak zcela nezbytné, aby společností předložil i kmenový list, který nabyl děděním do vlastnictví.³⁴ Bez toho totiž není nepochybné, že osoba, která je zapsána v seznamu společníků jako společník, byla ke dni své smrti vlastníkem kmenového listu (nepřevedla jej jinému), resp. že její dědic kmenový list po jeho nabytí nepřevodil na jiného.

Zákonná úprava umožňuje dědici, který nabyl podíl, ať vtělený či nevtělený, a nechce být společníkem a má pro to závažné důvody, domáhat se zrušení své účasti soudem podle § 211 ZOK. Této možnosti nelze využít, je-li dědic jediným společníkem (§ 211 odst. 3 ZOK). Podle § 211 odst. 1 ZOK se dědic může domáhat zrušení své účasti ve společnosti soudem, jestliže jsou dány důvody, pro které na něm nelze spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrval. Díkce ustanovení je shodná jako v ustanovení § 205 ZOK, které upravuje obecné právo společníka domáhat se u soudu zrušení své účasti ve společnosti. Vzhledem k tomu, že pro dědice musí být snadnější společnost opustit než pro ostatní společníky, je nezbytné interpretovat § 211 ZOK tak, že jím vymezené důvody jsou širší než důvody podle § 205 ZOK.³⁵

Otázkou je, zda lze ve společenské smlouvě zakotvit právo dědice na vystoupení ze společnosti, a tedy z celé procedury ukončení účasti vyloučit soud. Domnívám se, že tomu nic nebrání. Pro tento závěr totiž můžeme

³⁴ I v případě dědění je třeba odlišovat, kdy se dědic stane vlastníkem podílu a kdy se stane společníkem. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2018, sp.zn. 29 Cdo 4215/2016, v němž se Nejvyšší soud zabýval otázkou, kdy se při převodu družstevního podílu stane nabyvatel jeho vlastníkem (účinností smlouvy) a kdy členem družstva (doručením smlouvy družstvu). Závěry soudu jsou aplikovatelné i na nevtělený podíl ve společnosti s ručením omezeným. Srov. EICHLEROVÁ, K. In: ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 336 a 337.

³⁵ Srov. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 7. 2019, sp.zn. 8 Cmo 96/2019, v němž soud uzavřel, že „je toho názoru, že dědic, jakožto nabyvatel obchodního podílu, by měl mít snazší cestu k případnému zrušení jeho účasti ve společnosti oproti ‚běžnému‘ společníku. Jinak by zvláštní úprava v § 211 odst. 1 ZOK vskutku nebylo vedle obecně obsažené v § 205 odst. 1 ZOK třeba.“ Shodně EICHLEROVÁ, K. In: ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 342.

argumentovat tak, že stejného výsledku je možné docílit dohodou společníků o ukončení účasti jednoho z nich bez jakéhokoli omezení. Důvodem k uzavření takové dohody mezi společníky může být i skutečnost, že společník, jehož účast se ukončuje, nabyl podíl děděním. Mají-li společníci *ex post* právo z tohoto důvodu účast jednoho z nich ukončit dohodou, mohou se *ex ante* dohodnout, že všichni souhlasí s tím, aby dědic podílu ukončil svou účast ve společnosti vystoupením. V zásadě na takovou *ex ante* dohodu můžeme nahlížet jako na dohodu o ukončení účasti s právem opce ve prospěch dědice, resp. s odkládací podmínkou. Může-li být o určité otázce uzavřena dohoda všemi společníky s právními účinky i pro společnost, může taková otázka být upravena i ve společenské smlouvě. Jinými slovy, soudím, že důvody, pro které lze uzavřít dohodu o ukončení účasti společníka ve společnosti podle § 203 ZOK, lze sjednat jako důvody pro vystoupení společníka ze společnosti. Podmínkou je, aby byly vymezeny dostatečně určitě. V tomto směru tedy soudím, že ustanovení § 202 ZOK upravující případy vystoupení společníka ze společnosti není kogentní povahy.³⁶ Ochrana společníků je dostatečně zajištěna prostřednictvím nezbytnosti souhlasu všech společníků s takovou změnou společenské smlouvy, ať již podle § 147 ZOK, je-li možné společenskou smlouvu měnit jen dohodou společníků, nebo podle 171 odst. 2 ZOK, protože ukončením účasti společníka je zasahováno do postavení všech ostatních společníků. Ochrana věřitelů je dostatečně zajištěna tím, že rozdělení vlastních zdrojů i prostřednictvím vypořádacího podílu je chráněno testem insolvence. Neshledávám tedy žádný důvod, proč by zakotvení práva dědice vystoupit ze společnosti ve společenské smlouvě mělo být v rozporu se zákonem, který zakládá zjevné narušení veřejného pořádku, a tedy absolutně neplatné.³⁷

³⁶ Opačně POKORNÁ, J. Komentář k § 202 ZOK. In: LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 1006. Zastávala jsem stejný názor jako Pokorná (EICHLEROVÁ, K. In: ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 371). Změnila jsem jej pod vlivem přesvědčivé argumentace Petra Čecha a Petra Šuka ve věci přípustnosti rozšíření okruhu důvodů pro vystoupení společníka společenskou smlouvou. Tato jejich argumentace je veřejně prezentována, leč zatím nebyla publikována.

³⁷ Srov. rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, ve věci *BIZAP*, s. r. o., sp. zn. 31 ICdo 36/2020, v němž soud dovodil, že autonomní úprava nevede k absolutní neplatnosti právního jednání, jestliže neodporuje smyslu a účelu zákonné úpravy.

3.4 Dědění akcií

Akcie jsou součástí pozůstalosti a zákon zakazuje, aby stanovy dědění akcií omezily, či dokonce i vyloučily. Ustanovení § 42 odst. 1 *in fine* ZOK je kogentní. Ustanovení stanov, které s ním bude v rozporu, je absolutně neplatné. Taková odchylka by totiž byla zjevně narušením veřejného pořádku.

Aby se dědic stal akcionářem, nestačí, že nabude do vlastnictví akcie, je nezbytně nutné, aby změnu v osobě akcionáře předepsaným způsobem prokázal. Vyдалa-li společnost listinné akcie, je akcionář povinen předložit společnosti nejen usnesení soudu o dědictví, z něhož plyne, že z pozůstalosti nabyl předmětné akcie, nýbrž i ony akcie. Důvody jsou stejné, jako byly uvedeny výše u kmenového listu. U zaknihovaných akcií je situace jednodušší, protože usnesení o dědictví je dostatečným podkladem pro změnu v příslušné evidenci.

3.5 Dědění družstevního podílu

Pravidla přechodu družstevního podílu najdeme ve zvláštní části upravující družstva. Jsou dispozitivní, stejně jako je dispozitivní § 42 odst. 1 první věta ZOK, který obecně dědění podílu připouští. Záleží tedy na stanovách, zda družstvo bude mít charakter otevřenější, nebo uzavřenější obchodní korporace. Dědic družstevní podíl nabude, ledaže i) stanovy dědění družstevního podílu vylučují (§ 602 ZOK) nebo ii) vyžadují, aby člen byl v pracovním poměru k družstvu, a dědic tuto podmínku nesplňuje (§ 598 ZOK) či iii) dědic využije možnosti účast vypořádat (§ 603 ZOK).

V případě bytového družstva je úprava částečně odlišná. V obecném § 42 odst. 1 *in fine* ZOK se zakazuje vyloučení nebo omezení přechodu družstevního podílu v bytovém družstvu, zatímco ve zvláštním pravidle v § 602 *in fine* ZOK se zákaz normuje jen ve vztahu k vyloučení přechodu družstevního podílu, jehož součástí je právo nájmu k družstevnímu bytu nebo družstevnímu nebytovému prostoru, příp. právo na uzavření nájemní smlouvy k nim. Soudím, že obě pravidla je nutné vyložit tak, že zákaz omezení a vyloučení přechodu se týká jen družstevních podílů v bytovém družstvu, s nímž je spojeno právo nájmu. Dědění družstevního podílu v bytovém

družstvu je dotčena úpravou obsaženou v § 737 odst. 2 ZOK. Podle tohoto ustanovení, byl-li družstevní podíl ve společném jmění manželů, přechází vlastnické právo přímo *ex lege* na pozůstalého manžela (nejde o dědictví), a to i tehdy, když ten není dědicem. Není-li pozůstalý manžel dědicem, vzniká mu povinnost poskytnout dědicům adekvátní vyrovnání.

Sociální družstvo je ze zákona uzavřenou obchodní korporací, protože § 763 odst. 2 ZOK zakazuje převod i přechod družstevního podílu.

4 Závěr

Z pohledu obchodní korporace je možné zpravidla upravit (ne)dědění podílu podle jejich potřeb a představ, protože zákonná úprava je zásadně dispozitivní. Výjimkou je úprava akciové společnosti a bytového družstva na straně jedné a sociálního družstva na straně druhé. Akciová společnost, ani bytové družstvo ve vztahu k družstevním podílům, s nimiž je spojeno právo nájmu k bytu nebo nebytovému prostoru, nemůže dědění vyloučit, ani omezit. Dědění podílu v sociálním družstvu je zakázáno. Neupravuje-li zakladatelské právní jednání u ostatních obchodních korporací dědění podílu výslovně, pak podíly ve veřejné obchodní společnosti a podíl komplementáře nejsou předmětem dědění, a naopak podíl komanditisty, podíl ve společnosti s ručením omezeným a podíl v družstvu, které není bytovým či sociálním družstvem, předmětem dědění jsou.

Vyjma akciové společnosti může dědic vždy zvážit, zda se chce stát členem obchodní korporace. Nechce-li, má možnost účast vypovědět, resp. v případě společnosti s ručením omezeným se obrátit na soud s návrhem na zrušení jeho účasti, ledaže společenská smlouva zakotvuje dědici právo na vystoupení ze společnosti.

Dědic nabývá podíl smrtí zůstavitele, členem kapitálové obchodní korporace se však stává až poté, co jí prokáže, že podíl nabyl, tj. nejpozději předložením usnesení soudu o dědictví. Je-li podíl inkorporován do cenného papíru, je nezbytné obchodní společnosti předložit i tento cenný papír.